

ks. dr hab. Adam Romejko, prof. nadzw.
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Gdański

Gdańsk, dn. 25 września 2019 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Andrzejewskiego
pt. *The Creation of the Postwar Austrian Nation*
napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Piotra Madajczyka
i prof. dr. hab. Stefana Creuzbergera

W 1966 r. w obchodzone milenium polskiej państwowości, które było związane z religijnym, a jednocześnie politycznym aktem, dzięki któremu państwo Mieszka I, uznawanego popularnie za pierwszego polskiego władcę, weszło w orbitę wpływów zachodniego chrześcijaństwa. Z podobnymi obchodami, bo o milenijnym charakterze, mieliśmy do czynienia w Austrii w 1976 r. Świątowano wtedy wydarzenie sprzed tysiąca lat – mianowanie przez cesarza niemieckiego Ottona II Leopolda I z rodu Babenbergów margrabią austriackim. Wspominano, że 20 lat później utrwalono nazwę jego ziem w postaci pisanej jako Ostarrîchi. Podobieństwo czasowe celebrowanych uroczystości nie znajduje analogii w dziejach narodu polskiego i austriackiego. Ten drugi ukształtował się bowiem później – po II wojnie światowej. Odmiennie prezentowała się rola używanych języków. Podczas gdy polski „sprawnie” wyznaczał narodowe granice, tak niemiecki do dzisiaj sprawia, że padają pytania o zasadność przynależności do narodu austriackiego. Nierzadko wskazuje się, że Austriacy to jedno z „niemieckich plemion”.

Powyżej przywołano podobieństwa i różnice w historii dwóch europejskich narodów – polskiego i austriackiego. Takie podejście ujawnia się w liczącej 242 strony pracy doktorskiej, która napisana została przez mgr. Piotra Andrzejewskiego (dalej Autor) w języku angielskim w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (ISP PAN) i na Uniwersytecie w Rostocku. Promotorami byli pracownicy naukowci tych instytucji – prof. dr hab. Piotr Madajczyk i prof. dr hab. Stefan Creuzberger. Wspomagał ich dr Paweł Popieliński z ISP PAN.

Angielski tytuł rozprawy *The Creation of the Postwar Austrian Nation* można przetłumaczyć następująco *Tworzenie powojennego narodu austriackiego*. Zamiast słowa tworzenie istnieje sposobność użycia innego, tj. powstanie, niemniej to pierwsze dobrze wpisuje się w treść rozprawy, w ramach której wyraźnie wyeksponowano naród austriacki jako owoc zaplanowanych i konsekwentnie zrealizowanych działań politycznych.

Rozprawa podzielona została na cztery rozdziały, które poprzedzono krótkim *Wstępem* (*Introduction*, s. 5-7) a zamknięto *Bibliografią* (*Bibliography*, s. 229-242) i *Wykazem skrótów* (*List of Abbreviations*, s. 242). Pierwszy rozdział zatytułowano *Metody i teorie* (*Methods and theories*, s. 8-75), drugi – *Historia* (*History*, s. 76-154), trzeci – *Polityka* (*Politics*, s. 156-217) a czwarty – *Konkluzje i zamykające komentarze* (*Conclusions and closing comments*, s. 218-). Czwarty rozdział, który jest wyraźnie krótszy od trzech wcześniejszych (liczy tylko 11 stron), pełni funkcję zakończenia dysertacji.

Wstęp rozpoczyna się od stwierdzenia, które można określi mianem dojścia biograficznego (niem. Biographischer Zugang). Autor nawiązuje do wydarzenia, które miało miejsce „dawno temu”, bo w 2008 r., a którym był jego pobyt w Austrii w ramach wymiany studenckiej realizowanej dzięki europejskiemu programowi stypendialnemu Erasmus. Był to czas, kiedy Autor obserwował reakcje Austriaków na śmierć „kontrowersyjnego polityka Jörga Haidera” oraz wpływy „populistycznej prawicy w alpejskiej republice”. Do ocenienia zachodzących na austriackiej scenie politycznej zmian Autor był dobrze przygotowany, gdyż – jak podkreśla – napisał na temat Haidera pracę magisterską.

Autor podaje, że celem rozprawy doktorskiej jest prezentacja procesu formowania się narodu austriackiego po 1945 r. Jest to poważne wyzwanie, gdyż mamy w tym przypadku do czynienia z wielowarstwowym fenomenem, który jest w różny sposób interpretowany przez Austriaków. Ujawniają się tacy, którzy odrzucają ideę narodu austriackiego w rozumieniu narodu kulturowego (niem. Kulturation), a więc wykraczającego poza wspólnotę opartą na austriackim obywatelstwie.

Autor prezentuje uczonych i ich dzieła, którymi posiłkuje się w czasie pisania doktoratu. Zwraca uwagę, że badający narodotwórcze procesy rzadko pamiętają o Austrii. Czyni tak m.in. czeski historyk Miroslav Hroch oraz pochodzący z Czech polski historyk Józef Chlebowczyk. Na tym tle wyróżniają się austriaccy uczeni, którzy twierdzą, że z austriackim narodem mieliśmy do czynienia w czasie poprzedzającym wybuch drugiej wojny światowej. Autor, na kolejnych stronach doktoratu, wskazuje, że szukając genezy narodu

austriackiego, chętnie cofano się do czasów starożytnych, nawet tych poprzedzających rzymską epokę.

Celem doktoratu jest zbudowanie rodzaju intelektualnego pomostu pomiędzy dyskursem na temat austriackiej tożsamości narodowej a opracowaniami, w których zaprezentowano teorie dotyczące kształtowania się tożsamości narodowej. Drugim celem jest prezentacja dorobku polskich uczonych, którzy badali kwestie związane z tożsamością narodową.

Intelektualna droga, która wiedzie do osiągnięcia powyższych celów, została podzielona na cztery etapy (rozdziały). W ramach pierwszego Autor zaprezentował bazę metodologiczną oraz teorie odnoszące się do procesów kształtowania się tożsamości narodowej. Drugi etap to prezentacja aktywności uczonych piszących o historii Austrii i wykorzystania bazującej na niej narracji do kształtowania rzeczywistości narodu austriackiego. W ramach trzeciego etapu Autor akcentuje polityczne aspekty działań związanych z budowaniem austriackiej świadomości narodowej – aktywność na polu partyjnym oraz edukacyjnym. Ostatni etap stanowi podsumowanie – systematyczne opracowanie do tej pory zaprezentowanych idei.

Analizując kwestię kształtowania się narodu austriackiego, dostrzega się dysproporcję pomiędzy autorami austriackimi, którzy tematowi temu poświęcają wiele uwagi, a autorami spoza Austrii. Ci pierwsi dominują nie tylko w przestrzeni języka niemieckiego, lecz także – mającego kluczowe znaczenie dla intelektualnej percepcji o globalnym zasięgu – języka angielskiego. Krótko Autor odnosi się do publikacji w języku polskim, wspominając jedynie tę autorstwa wykładowcy Uniwersytetu Gdańskiego Adam Romejko (*Przemiany austriackiej tożsamości narodowej*, w: *Procesy migracyjne w kontekście przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, red. E. Polak, J. Leska-Ślęzak, Pelplin 2007, s. 277-287). Są inne, będące jednak publikacjami dotyczącymi historii Austrii. Autor stwierdza, że ta „samotna” publikacja Romejki uzasadnia potrzebę naukowego opracowania kwestii austriackiej tożsamości narodowej w języku polskim. Okazuje się, że są w języku polskim publikacje dotyczące powyższego tematu, w tym tworzenia narodowej mitologii. Najbardziej interesujące jest to autorstwa socjologa z Uniwersytetu Łódzkiego Karola Franczaka pt. *Kalający własne gniazdo. Artyści i obrachunek z przeszłością* (Kraków 2013). Można przywołać także pracę zbiorową *Felix Austria – dekonstrukcja mitu? Dramat i teatr austriacki od początku XX wieku*, red. M. Leyko, A. Pełka, K. Prykowska-Michalak (Kraków 2011).

Po prezentacji dzieł na temat sprawy narodu austriackiego oraz metodologii Autor odniósł się do kwestii terminologicznych. Wskazał co rozumie się pod

pojęciem narodu (w tym z epitetem kulturowy), ludu, tożsamości narodowej, dyskursu (naukowego), etniczności, więzów krwi oraz wspólnej ziemi, języka, wspólnego dziedzictwa w postaci kolektywnej pamięci o przeszłości i tworzących ją bohaterach (mitologie narodowe), ojczyzny, nacjonalizmu (i jego wypaczenia w postaci szowinizmu). Słusznie zauważa, że na definiowanie pojęć i sposób ich intelektualnego wykorzystania wpływa pochodzenie uczonych. Nie chodzi tu o doświadczenia osobiste, w tym te o intelektualnym charakterze, lecz np. o uwarunkowania językowe. Autor podaje jako przykład słowa naród oraz lud, które w różnych językach rozumiane w nieco odmienny sposób. Zwraca uwagę na to, że rozumienie poszczególnych pojęć zmieniało się na przestrzeni dziejów – stąd np. inne znaczenie narodu w średniowieczu i w czasach obecnych.

Współcześnie chętnie podkreśla się, że różnorodność jest bogactwem. W odniesieniu do kwestii narodowych Autor celnie wskazuje, że brak konsensusu terminologicznego jest źródłem trudności ujawniających się w naukowym dyskursie o tym, co narodowe. Pomimo że trudno kwestie narodowe zaprezentować za pomocą jednego schematu, nie oznacza to, że nie można wskazać, jak czyni to Autor, na ujawniające się podobieństwa i prawidłowości.

Jednym z ważnych czynników w procesie formowania tego, co narodowe, jest religia. W drugim rozdziale rozprawy doktorskiej Autor zwraca uwagę na inny, tj. na historię. Podkreśla, że nie mamy tu do czynienia z czystą prezentacją tego, co zaszło, ale z interpretacją przeszłych wydarzeń. Ta druga warstwa ma jego zdaniem większe znaczenie dla formowania świadomości narodowej. Taką zależność można zaobserwować w dziejach wielu narodów w Europie i poza nią. Mamy tu do czynienia z budowaniem narodowego mitu, w ramach którego miejsce jest nie tylko dla przeszłości (chwalebnych i tragicznych wydarzeń), ale także dla dumnego traktowania dziedzictwa materialnego, np. piękna przyrody oraz architektury.

Narodem, dla którego egzystencji istotne znaczenie ma historia, jest Austria. Autor, prezentując dzieje Austrii, rozpoczyna od czasów zamierzchłych, które symbolizowane są przez prehistoryczną mumię znalezioną w Ötztal, alpejskiej dolinie leżącej na austriacko-włoskim pograniczu. Następnie poprzez czasy rzymskie „wędruje” do dynastii Babenbergów i Habsburgów. Przy okazji tych ostatnich i ich ziemskich posiadłości w Europie, powiększanych dzięki związkom dynastycznym, przywołuje łacińskie słowa: „Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube!” („Niech inni prowadzą wojny, ty, szczęśliwa Austrio, zawieraj związki małżeńskie!”).

Ważnym okresem, również dla Austrii, był XIX w., w którym dojrzywało wiele narodów europejskich, przekonanych o potrzebie posiadania własnego

państwa. Podobne idee rodziły się w odniesieniu do tego, co austriackie. Dla Austriaków istotne znaczenie miało pytanie o stosunek do pozostałych Niemców – czy chcą siebie postrzegać jako część wielkiej niemieckiej rodziny (z jej „pruskim sercem”), a co za tym idzie poprzeć ruchy zjednoczeniowe, czy może uczynić z siebie intelektualne i duchowe centrum tego, co niemieckie.

Po I wojnie światowej okazało się, że zwyciężyła pierwsza opcja, czego potwierdzeniem było przyjęcie nazwy nowego państwa – Republika Niemieckiej Austrii (niem. Republik Deutschösterreich). Jego budowa nie doszła do skutku, gdyż sprzeciwiły się zwycięskie mocarstwa. Projekt ten udało się zrealizować dwie dekady później. Autor słusznie zauważa, że anszlus do Rzeszy, który nastąpił w 1938 r., był rzeczywistością chcianą przez większość Austriaków. Sprzeciwiali się jedynie monarchiści i komuniści, którzy jednak byli wyraźną mniejszością.

Prezentując dzieje Austrii od czasów po II wojnie światowej do współczesnych, Autor przywołuje specyficzny układ polityczny, którego zasadniczym elementem były dwie „wiecznie rządzące partie” – Austriacka Partia Ludowa (niem. Österreichische Volkspartei, ÖVP) i Socjaldemokratyczna Partia Austrii (Sozialdemokratische Partei Österreichs, SPÖ). Podejmowano się dzieła rozsądzenia tego spetryfikowanego układu. Szczególnie aktywni na tym polu byli działacze trzeciej siły politycznej, tj. Wolnościowej Partii Austrii (niem. Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ).

Po II wojnie światowej ważnym faktorem w kształtowaniu austriackiej świadomości narodowej było ustawianie się w wyraźnej opozycji do tego, co niemieckie, m.in. poprzez kreowanie się na pierwszą ofiarę agresywnej polityki Adolfa Hitlera. Skoro się jest ofiarą, to można być tylko dobrym, nie można więc być odpowiedzialnym za dokonane zbrodnie. Autor zwraca uwagę, że potwierdzeniem przekonania, iż z formowaniem się narodu austriackiego mamy do czynienia dopiero po II wojnie światowej są publikacje. Do 1938 r. w austriackiej historiografii idea austriackiego narodu się nie pojawia, mowa jest zaś o narodzie niemieckim. Wyraźna zmiana następuje po 1945 r. Wtedy, przywołując nazwę Ostarrîchi, zaczęto odnosić się do idei tysiącletniej austriackiej (nieniemieckiej) Austrii.

Przestrzenią, w ramach której działano na rzecz wykreowania świadomości narodowej, była polityka oraz związana z nią edukacja. Temat ten podjęty został przez Autora w trzecim rozdziale. Po II wojnie światowej austriackie elity polityczne – ludowcy i socjaldemokraci – pozostawały zgodne co do konieczności wzbudzenia i podtrzymania wiary w naród austriacki. Dotychczas obowiązujący paradygmat o byciu częścią, a nawet centrum narodu niemieckiego zaczęto

traktować jako tabu, nie godząc się jednocześnie na jego łamanie. Ugrupowaniem, które nie chciało przyjąć ludowo-socjaldemokratycznej narracji byli wolnościowi, którzy nie odrzucając austriackości na poziomie politycznym (obywatelstwo), jednocześnie podkreślali, że pod względem kulturowym przynależą do tego, co niemieckie (idea narodu kulturowego). Szkoda, że Autor nie odniósł się do aktualnej na austriackiej scenie politycznej kwestii, którą jest działalność Identytarystycznego Ruchu Austrii (niem. Identitäre Bewegung Österreich), chętnie kojarzonego z FPÖ.

W narodowym urabianiu społeczeństwa austriackiego ważną rolę odgrywała edukacja. Autor wskazuje na główne idee obecne w nauczaniu dzieci i młodzieży, a następnie dokonuje analizy wykorzystywanych na lekcjach tekstów. Odbija się w nich wyraźne mitologizowanie przeszłości Austrii. W odniesieniu do II wojny światowej przedstawiano ją jako ofiarę, a w kontekście współczesnym akcentowano, że to kraj wielce zasłużony w dziele budowania pokoju w Europie i na świecie. Autor przywołuje Europabrücke, budowany w latach 1959-1963 most będący częścią autostrady łączącej Austrię z Włochami. W jego nazwie (Most Europy) odbijają się, zdaniem Autora, wyraźne działania o propagandowym charakterze.

Podsumowując ocenę dysertacji *The Creation of the Postwar Austrian Nation* należy podkreślić, że jej treść odpowiada tematowi określoneemu w tytule. Układ pracy jest logiczny, właściwa jest jej struktura, dzięki czemu w kompletny sposób uzasadniono badawcze hipotezy i odpowiedziano na postawione pytania. Zaproponowane w pracy spojrzenie naukowe jest interesujące, a zawarte w niej rozwiązania można wykorzystać w badaniach dotyczących kwestii narodowych w innych miejscach na świecie. Autor właściwie dobrał i wykorzystał źródła.

Obok słów pochwały należy wypowiedzieć te mniej pochlebne, a dotyczące opanowania (a raczej jego braku) techniki pisania pracy naukowej. Poniżej zaprezentowano bardziej charakterystyczne potknięcia, które ujawniają się w dysertacji, a które można łatwo wyeliminować. Ponieważ jest ich więcej, niezbędna jest dokładna lektura tekstu i staranne wprowadzenie poprawek.

- Strona 6. II wojna światowa jest zapisana jako II World War. W pracy mamy do czynienia z niekonsekwencją zapisu. Pojawia się on także w formie World War II. To samo odnosi się do zapisu I wojny światowej. Autor używa niepotrzebnie określenia Great War, które w języku angielskim oznacza I wojnę światową. Problem polega na tym, że w takiej sytuacji należałoby określać II wojnę światową mianem World War, bez używania liczebnika. Raz mamy Austrian-Germans, a raz German-Austrians.

- Strona 6, przypis 1. Po tytule przecinek bez kursywy, bez przecinka po miejscu wydania, przecinek przed stroną. Podobne problemy pojawiają się w całej pracy.
- Odnosząc się do wieku, Autor używa raz cyfry rzymskiej, kiedy indziej w słownej postaci. Należy to ujednoczyć.
- Strona 7. Zapis dr Paweł Popieliński powinien być w formie następującej Dr. Paweł Popieliński.
- Strona 7. Po tytułach cyfry przypisów są w kursywie. Powinny być bez kursywy. To problem widoczny jest w całej pracy.
- Strona 8. W słowie Verfassungspatriotismus brakuje litery s. Powinno być Verfassungspatriotismus. Literówki można dostrzec w innych miejscach, szczególnie w słowach niemieckich. Warto w edytorze tekstu uruchamiać ich sprawdzanie.
- Strona 8-9. W tytule *Building the Austrian nation*, zamiast rodzajnika określonego powinien być rodzajnik nieokreślony. Na stronie 93 zapisano to poprawnie. Tytuł powinien być dłuższy. Ponieważ podany w nawiasie rok 1973 nie jest częścią tytułu, powinien być bez kursywy. Podobna uwaga dotyczy zapisu tytułów innych dzieł. W języku angielski słowa w tytułach są zapisywane wielką literą. W pracy mamy w tej kwestii niekonsekwencję.
- Strona 9. Zamiast łączników powinny być używane półpauzy. Podobnie na innych stronach.
- Strona 9. Przypis 6. Powinno być Band 6, a nie band 6. Przypis 7. Brak strony. Przypis 8. Zamiast Wien zapisano Vienna. Tłumaczenie nazw miejsc wydania na angielski nie jest potrzebne, tym bardziej że Autor nie tłumaczy takich nazw jak Warszawa i Kraków a sama nazwa stolicy Austrii też jest podawana w oryginale (np. strona 15, przypis 27).
- Strona 10. Powinno być Bruckmüller. Błędny zapis nazwiska pojawia się na dalszych stronach.
- Strona 17-18. Czy skrót CAD nie powinien być zapisany jako CDA?
- Strona 19, przypis 43. Mamy pp podczas gdy gdzie indziej tylko p.
- Strona 25. Zamiast universal council powinno być ecumenical council albo general council. Inne nazwy soborów, które powinny być użyte: Second Council of Lyon, Council of Constance.
- Strona 31, przypis 71. Brak daty dostępu. Podobnie w innych miejscach.
- Strona 33, przypis 76, 77. W tytule litera I powinna być zapisana jako i. Podobna sytuacja w innych miejscach. Warto sprawdzić, który słownik jest

włączony w edytorze tekstu. Problem niewłaściwego automatycznego korygowania błędów.

- Strona 43, przypis 93. Niewłaściwy zapis.
- Strona 47, przypis 105. Zbędny odstęp. Problem ten powtarza się w pracy.
- Strona 59. Tu Sudetendeutsche, w innych miejscach Sudetendeutschen. Ujednolicić.
- Strona 77. Great Britain powinno być zapisane jako Britain. To pierwsze określenie to nazwa wyspy, drugie państwa.
- Strona 82, przypis 200. Powinno być pre-Polish i Turbo-Slavs (Turboslavs).
- Strona 91. Powinno być Seven Years' War.
- Strona 92. Powinno być Wir haben uns als Nation konstituiert!
- Strona 94 w nazwie SPÖ, w ostatnim słowie brakuje na końcu s. Należy sprawdzić w całej dysertacji pisownię nazw partii w języku niemieckim. Można znaleźć w nich błędy.
- Strona 95. Nie powinno się używać określenia the First/Second Austrian Republic, tylko the First/Second Republic. Zamiast state of German-Austria powinno być Republic of German-Austria.
- Strona 99. Jest Dolfuss a powinno być Dollfuss lub Dollfuß. Poprawić i ujednolicić.
- Strona 102. Powinno być Verband der Unabhängigen.
- Strona 117, przypis 252. Powinno być österreichische.
- Strona 119, przypis 259. Powinno być Schicksalsweg.
- Strona 120, przypis 263. Powinno być im deutschen Raum.
- Strona 121. Powinno być Der Kampf um die Vorherrschaft in Deutschland. Brak dwóch r w słowie Vorherrschaft.
- Strona 123, przypis 268. Powinno być Staates.
- Strona 124. Powinno być Book of Genesis
- Strona 129. Powinno być ununterbrochene.
- Strona 130. Przypis 302. Powinno być Österreich.
- Strona 140. Przypis 333. Powinno być Der Wiener Hof im 17. und 18. Jahrhundert.
- Strona 141. Powinno być k.u.k. Patriotismus.
- Strona 150, przypis 366. Powinno być New Brunswick.
- Strona 159. Powinno być Proporzsystem.
- Strona 162. Powinno być Neues Wiener Tagblatt.
- Strona 163. Powinien być Faust zamiast Gaust.

- Strona 167. Powinno być Heimat Voralberg, Staat Österreich, deutsche Kultur.
- Strona 176, przypis 432. Powinno być Das österreichische Deutsch im Rahmen der EU.
- Strona 183. Przypis 442. Zbyt duża cyfra. Powinno być Wie Vergangenheit. Brak r.
- Strona 195. Pytanie o konsekwencje zapisu od wielkiej litery: fascism, Nazism and communism.
- Strona 198. Nie przetłumaczono na angielski zdania: Druga Wojna Światowa zaczęła się od planów Hitlera i tylko wyłącznie jego.
- Strona 204, przypis 503. Powinno być München. Należy skrócić imię Thilo.
- Strona 209. Przypis 522. Powinno być New York.
- Strona 212. Powinno być Die Freiheit, die ich meine. Poprawić na kolejnych stronach.
- Uwagi ogólne. Literówki. Niewłaściwe używanie spacji i znaków interpunkcyjnych. Brak wyjustowania tekstu. Brak skracania informacji bibliograficznych w przypisach. Niemieckie rzeczowniki zapisywane od małej litery. Problem z zapisywaniem liter: ä, ö, ü, ß. Niekonsekwentny zapis liczebników. Niekiedy mamy odmienny krój czcionki.

Czy warto dysertację Piotra Andrzejewskiego wydać w formie drukowanej? Tak, ale pod warunkiem, że dokona się dogłębnej korekty, szczególnie w odniesieniu do przypisów. Ponieważ Autor zaznaczył brak opracowań w przestrzeni języka polskiego, sensowne byłoby opublikowanie pracy w języku polskim.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzam, że przekazana mi do recenzji rozprawa odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie mgr. Piotra Andrzejewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

English version of the review

In 1966, the millennium of Polish statehood was celebrated, which was associated with a religious and political act, thanks to which the state of Mieszko I, popularly recognized as the first Polish ruler, entered the orbit of influence of Western Christianity. Similar celebrations, because of a millennium character, were observed in Austria in 1976. Then, an event from a thousand years ago was

celebrated, when the German Emperor Otto II appointed Leopold I of the Babenberg dynasty with an Austrian margrave. It was mentioned that 20 years later the name of his lands in the written form was fixed as Ostarrîchi. The temporal similarity of the celebrations has no analogy in the history of the Polish and Austrian nations. The latter was formed later – after World War II. The role of the languages used was different. While Polish ‘efficiently’ marked national borders, German still today raises questions about the legitimacy of belonging to the Austrian people. It is often pointed out that the Austrians are one of the ‘German tribes’.

Above, similarities and differences in the history of two European nations – Polish and Austrian – were recalled. This approach is revealed in a 242-page doctoral dissertation, which was written by Piotr Andrzejewski MA (hereinafter the Author) in English at the Institute of Political Studies of the Polish Academy of Sciences (ISP PAN) and the University of Rostock. The supervisors were members of the academic staff of these institutions – Prof. Piotr Madajczyk and Prof. Stefan Kreuzberger. They were supported by Dr. Paweł Popieliński from the ISP PAN.

The English title of the dissertation *The Creation of the Postwar Austrian Nation* can be translated in Polish as *Tworzenie powojennego narodu austriackiego*. Instead of the word creation (tworzenie), there is an opportunity to use another one, i.e. the establishment (powstanie), but the first one fits well in the content of the dissertation, which clearly exposed the Austrian nation as the fruit of planned and efficiently implemented political activities.

The dissertation was divided into four chapters, preceded by a short *Introduction* (pp. 5-7) and closed by *Bibliography* (pp. 229-242) and *List of Abbreviations* (p. 242). The first chapter was titled *Methods and Theories* (pp. 8-75), the second – *History* (pp. 76-154), the third – *Politics* (pp. 156-217) and the fourth – *Conclusions and Closing Comments* (pp. 218-). The fourth chapter, which is clearly shorter than the previous three (only 11 pages), serves as the end of the dissertation.

The *Introduction* begins with a statement that can be described as a biographical access (German: Biographischer Zugang). The Author refers to an event that took place ‘a long time ago,’ in 2008, which was his stay in Austria during an student exchange under the European Erasmus scholarship program. It was a time when the Author observed the reaction of the Austrians to the death of the ‘controversial politician Jörg Haider’ and the influence of the ‘populist right wing in the Alpine Republic’. The Author was well prepared to assess the changes

taking place on the Austrian political scene, because – he emphasized – he wrote his master's thesis on Haider.

The Author states that the goal of the doctoral dissertation is to present the formation of the Austrian nation after 1945. This is a serious challenge, because in this case we are dealing with a multi-layered phenomenon, which is interpreted in different ways by the Austrians. Revealed are those who reject the idea of the Austrian nation within the meaning of the cultural nation (German: *Kulturnation*), and thus going beyond the community based on Austrian citizenship.

The author presents scholars and their works, which are used when writing a doctoral dissertation. He points out that they, rarely remember Austria when studying national-forming processes. It does so among others Czech historian Miroslav Hroch and born in the Czech Republic Polish historian Józef Chlebowczyk. Austrian scholars stand out in this field, claiming that the Austrian nation existed before World War II. The Author, on the following pages of the doctorate, indicates that many Austrian scholars, seeking the genesis of the Austrian nation, went back to ancient times, even those preceding the Roman era.

The goal of the doctorate is to build a kind of intellectual bridge between the discourse on the Austrian national identity and studies in which theories on the formation of national identity are presented. The second goal is to present the achievements of Polish scholars who studied issues related to national identity.

The intellectual path that leads to the achievement of the above goals has been divided into four stages (chapters). As part of the first stage, the Author presented a methodological base and theories related to the processes of forming national identity. The second stage is the presentation of the activity of historians writing about the history of Austria and the use of the narrative based on it to shape the reality of the Austrian nation. As part of the third stage, the author emphasizes the political aspects of activities related to building the Austrian national consciousness – activity in the party and educational field. The final stage is a summary – a systematic development of the ideas presented so far.

Analysing the issue of the shaping of the Austrian nation, we can see a disproportion between Austrian authors who devote much attention to this subject, and authors from outside Austria. The former dominate not only in the space of German, but also – which is crucial for intellectual perception on a global scale – English. Briefly, the Author refers to the publication in Polish, mentioning only the authorship of the University of Gdansk lecturer Adam Romejko (*Przemiany austriackiej tożsamości narodowej*, in: *Procesy migracyjne w kontekście przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, ed. E. Polak, J. Leska-Ślęzak, Pelplin 2007, pp. 277-287). There are others, however, which are publications on the history of

Austria. The author states: 'The lonesome article of Romejko shows that there is a need for a Polish monograph to tackle the topic of the Austrian nation.' It should be emphasized that there are publications in Polish on the above subject, including the creation of Austrian national mythology. The most interesting is the book by sociologist from the University of Lodz Karol Franczak titled *Kalający własne gniazdo. Artyści i obrachunek z przeszłością* (Kraków 2013). Another work is a joint publication *Austria – dekonstrukcja mitu? Dramat i teatr austriacki od początku XX wieku*, ed. M. Leyko, A. Pełka, K. Prykowska-Michalak (Kraków 2011).

After presenting works on the subject of the Austrian nation and methodology, the Author referred to terminological issues. He pointed out what is meant by the concept of nation (including cultural epithet), people, national identity, (scientific) discourse, ethnicity, blood ties and common land, language, common heritage in the form of collective memory of the past and the heroes creating it (national mythologies), homeland, nationalism (and its distortion in the form of chauvinism). He rightly notes that the definition of concepts and the way they are used intellectually is influenced by the place of origin of scholars. This is not about personal experiences, including intellectual ones, but about the language used. The author gives as an example the words nation and people, which in different languages are understood in a slightly different way. He draws attention to the fact that the understanding of individual concepts has changed throughout history – hence, for example, the different meaning of the nation in the Middle Ages and in the present.

Nowadays, it is often emphasized that diversity is wealth. Regarding national issues, the author accurately indicates that the lack of terminological consensus is a source of difficulties manifesting in scientific discourse about what is national. Although it is difficult to present national issues in one scheme, this does not mean that one cannot indicate, as the Author does, the revealing similarities and regularities.

One of the important factors in the process of forming what is national is religion. In the second chapter of the doctoral dissertation, the author draws attention to another one, i.e. history. He emphasizes that we are not dealing here with a pure presentation of what happened, but with an interpretation of past events. This second layer is, in his opinion, more important for forming national consciousness. Such dependence can be observed in the history of many nations in Europe and beyond. We are dealing here with building a national myth, within which the place is not only for the past (glorious and tragic events), but also for proud treatment of material heritage, e.g. the beauty of nature and architecture.

Austria is a nation for which existence history is significant. The Author, presenting the history of Austria, begins from ancient times, which are symbolized by a prehistoric mummy found in Ötztal, an alpine valley on the Austrian-Italian border. Then through Roman times he 'roam' to the Babenberg and Habsburg dynasties. On the occasion of this second royal family and their earthly possessions in Europe, enlarged thanks to dynastic associations, the Author recalls the Latin words: 'Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube!' ('Let others wage war, you, happy Austria, marry!').

An important period, also for Austria, was the nineteenth century, when many European nations matured, convinced of the need to have their own state. Similar ideas were born in relation to what is Austrian. For the Austrians, the question about the attitude towards other Germans was important – do they want to see themselves as part of a great German family (with its 'Prussian heart'), and thus support unification movements, or should they make themselves the intellectual and spiritual centre of this what German.

After World War I, it turned out that the first option won, which was confirmed by the adoption of the name of the new state – the Republic of German-Austria (German: Republik Deutschösterreich). Its construction was unsuccessful because the victorious powers opposed. This project was implemented two decades later. The author rightly observes that Anschluss to the Reich, which occurred in 1938, was a reality wanted by most Austrians. Only monarchists and communists objected, but they were a clear minority.

Presenting the history of Austria from the time after World War II to the present day, the Author refers to a specific political system, of which two 'eternally ruling parties' were the essential element – the Austrian People's Party (German: Österreichische Volkspartei, ÖVP) and the Social Democratic Party of Austria (Sozialdemokratische Partei Österreichs, SPÖ). Work was undertaken to burst this petrified system. Particularly active in this field were activists of the third political force, i.e. the Freedom Party of Austria (German: Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ).

After World War II, an important factor in shaping the Austrian national consciousness was clearly positioning itself in opposition to what was German, including through the creation of Austrians as the first victim of Adolf Hitler's aggressive policy. If you are a victim, you can only be good, so you cannot be responsible for crimes committed during the war. The Author points out that the confirmation of the belief that the formation of the Austrian nation does not take place until after World War II are publications. Until 1938, the idea of the Austrian nation does not appear in Austrian historiography, but the German nation is

mentioned. A clear change occurs after 1945. Then, referring to the name Ostarrîchi, the idea of the thousand-year Austrian (non-German) Austria began to be referred to.

The space within which efforts were made to create national awareness was politics and education. This topic was taken up by the Author in the third chapter. After World War II, the Austrian political elites – ÖVP and SPÖ – remained unanimous as to the need to raise and sustain faith in the Austrian people. The current paradigm of being part or even the centre of the German nation began to be treated as taboo, not agreeing to breaking it. The group that did not want to accept the above narrative were members of the FPÖ, who did not reject Austrian nationality at the political level (citizenship), but at the same time emphasized that in terms of culture they belong to what was German (the idea of cultural nation). It is a pity that the author did not refer to the current issue on the Austrian political scene, which is the activity of the Identitarian Movement Austria (German: Identitäre Bewegung Österreich), eagerly associated with the FPÖ.

Education played an important role in the national creation of Austrian society. The Author points to the main ideas present in the teaching of children and adolescents, and then analyses the texts used in the lessons. They clearly reflect the mythologizing of Austria's past. In relation to World War II, it was portrayed as a victim, and in the modern context it was emphasized that this country was well-deserved in the work of building peace in Europe and in the world. The Author refers to Europabrücke, a bridge built in 1959-1963, which is part of the motorway connecting Austria with Italy. According to the Author, its name (Europa Bridge) reflects propaganda activities.

Summing up the dissertation assessment of *The Creation of the Postwar Austrian Nation*, it should be emphasized that its content corresponds to the topic specified in the title. The layout of the work is logical, its structure is correct, thanks to which the research hypotheses were fully justified and the questions asked were answered. The scientific view proposed in the work is interesting, and the solutions it contains can be used in research on national issues elsewhere in the world. The Author correctly selected and used the sources.

In addition to words of praise, a less favourable assessment should be made about the mastery (or rather the lack thereof) of the technique of writing a scientific paper. The following are examples of more characteristic slips that are revealed in the dissertation, and which can be easily eliminated. Because there are more of them, it is necessary to read the text carefully and make corrections.

- Page 6. World War II is written as II World War. There is a record inconsistency in the dissertation. The record also appears in the form of

World War II. The same applies to the record of World War I. The Author unnecessarily uses the term Great War, which in English means World War I. The problem is that in such a situation, World War II should be called World War, without using a numeral. Once we have Austrian-Germans and once we have German-Austrian.

- Page 6, footnote 1. After the title, a comma in italics, no comma after the place of publication, a comma before the page. Similar problems appear throughout the work.
- Regarding century, the Author uses the Roman numeral once, and sometimes in verbal form. This should be harmonized.
- Page 7. The record of dr Paweł Popieliński should be in the following form: Dr. Paweł Popieliński.
- Page 7. After the titles, the footnote numbers are in italics. They should not be written in italics. This problem is visible throughout the work.
- Page 8. The letter s is missing from the word Verfassungspatriotismus. It should be Verfassungspatriotismus. Typographical errors can be seen elsewhere, especially in German words. It is worth running a check in the text editor.
- Page 8-9. In the title *Building the Austrian Nation*, instead of a definite article, it should be an indefinite article. On page 93, this is written correctly. The title should be longer. Since 1973 in brackets is not part of the title, it should not be in italics. A similar note applies to the record of titles of other works. In English, words in titles are capitalized. In the dissertation, we have inconsistencies in this matter.
- Page 9. Problem with inconsistent (inappropriate) use of en dash and hyphen. Similarly on other pages.
- Page 9. Footnote 6. It should be Band 6, not band 6. Footnote 7. No page. Footnote 8. Vienna is entered instead of Wien. The translation of the names of the places of publication into English is not needed, the more that the Author does not translate such names as Warszawa and Kraków, and the name of the Austrian capital is also given in the original (e.g. page 15, footnote 27).
- Page 10. It should be Bruckmüller. Incorrect entry of the name appears on the following pages.
- Page 17-18. Should the CAD abbreviation not be written as CDA?
- Page 19, footnote 43. We have pp while elsewhere only p.

- Page 25. Instead of universal council, it should be an ecumenical council or general council. Other council names that should be used: Second Council of Lyon, Council of Constance.
- Page 31, footnote 71. No access date. Similarly in other places.
- Page 33, footnote 76, 77. In the title, the letter I should be written as i. A similar situation elsewhere. It is worth checking which dictionary is enabled in the text editor. The problem of incorrect automatic error correction.
- Page 43, footnote 93. Incorrect entry.
- Page 47, footnote 105. Unnecessary space between the lines. This problem is repeated in the dissertation.
- Page 59. This is Sudetendeutsche, elsewhere in Sudetendeutschen. Standardize.
- Page 77. Great Britain should be recorded as Britain. This first term is the name of the island, the second is the state.
- Page 82, footnote 200. It should be pre-Polish and Turbo-Slavs (Turboslavs).
- Page 91. It should be Seven Years' War.
- Page 92. It should be Wir haben uns als Nation konstituiert!
- Page 94 in the name of SPÖ, the letter s is missing at the end. Check the spelling of the party names in German throughout the dissertation. You can find errors in them.
- Page 95. The term First/Second Austrian Republic should not be used, only the First/Second Republic. Instead of the state of German-Austria, it should be the Republic of German-Austria.
- Page 99. There is Dolfuss and should be Dollfuss or Dollfuß. Check and standardize.
- Page 102. It should be Verband der Unabhängigen.
- Page 117, footnote 252. It should be österreichische.
- Page 119, footnote 259. It should be Schicksalsweg.
- Page 120, footnote 263. It should be im deutschen Raum.
- Page 121. It should be *Der Kampf um die Vorherrschaft in Deutschland*. Lack of two letters r in the word Vorherrschaft.
- Page 123, footnote 268. It should be Staates.
- Page 124. It should be the Book of Genesis
- Page 129. It should be ununterbrochene.
- Page 130. Footnote 302. It should be Österreich.

- Page 140. Footnote 333. It should be Der Wiener Hof im 17. und 18. Jahrhundert.
- Page 141. It should be k.u.k. Patriotismus.
- Page 150, footnote 366. It should be New Brunswick.
- Page 159. It should be Proporzsystem.
- Page 162. It should be Neues Wiener Tagblatt.
- Page 163. It should be Faust instead of Gaust.
- Page 167. It should be Heimat Voralberg, Staat Österreich, deutsche Kultur.
- Page 176, footnote 432. It should be *Das österreichische Deutsch im Rahmen der EU*.
- Page 183. Footnote 442. Number too large. It should be Wie Vergangenheit. The letter r is missing.
- Page 195. Question about the consequences of a capital letter: fascism, Nazism and communism.
- Page 198. Sentences not translated into English: Druga Wojna Światowa zaczęła się od planów Hitlera i tylko wyłącznie jego.
- Page 204, footnote 503. It should be München. The name Thilo should be shortened.
- Page 209. Footnote 522. It should be New York.
- Page 212. It should be *Die Freiheit, die ich meine*. Improve on the following pages.
- General thoughts. Typographical errors. Misuse of spaces and punctuation. No text justification. No shortening of bibliographic information in footnotes. Capital letters are missing when spelling nouns in German. Problem with letters: ä, ö, ü, ß. Incorrect writing of numerals. Sometimes there is a different typeface.

Should Piotr Andrzejewski's dissertation be published in print? Yes, but on condition that an in-depth correction is made, especially with regard to the footnotes. Since the author noted the lack of studies in the Polish language space, it would make sense to publish the work in Polish.

Given the above, I conclude that the dissertation submitted to me for review meets the requirements of doctoral dissertations in accordance with the Act of March 14, 2003 on Academic Degrees and Title and Degrees and Title in the Arts. On this basis, I apply for admission of Piotr Andrzejewski MA to further stages leading to obtaining a doctoral degree.